

האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים

תכנית לימודים בהיסטוריה לכיתות ו' – ט' בבית הספר הממלכתי

התכנית בגירסת טיוטה סופית ולאחר אישור יו"ר המזה"פ

חברי הוועדה

פרופ' אביבה חלמיש, האוניברסיטה הפתוחה - יו"ר

פרופ' דליה עופר, האוניברסיטה העברית - יו"ר עמית

ד"ר עדנה אלעזרי, האגף לתכ"ל - מרכזת הוועדה

גב' חנה אדן, האגף לתכ"ל

גב' יעל אוהד קרני, מורה ומדריכה להיסטוריה

פרופ' אבנר בן עמוס, אוניברסיטת תל אביב

ד"ר עמוס הופמן, מכללת בית ברל

גב' דליה יוסף, מורה ומדריכה להיסטוריה

ד"ר אלכס יעקובסון, האוניברסיטה העברית

מר מיכאל ירון, מפמ"ר להיסטוריה בבית הספר הממלכתי

גב' זהבה לפקוביץ, מורה ומדריכה להיסטוריה בגמלאות

גב' יוליה מורדוב, מורה ומדריכה להיסטוריה

כתיבה ועריכה: ד"ר עדנה אלעזרי

גב' חנה אדן

קראה והעירה: ד"ר צופיה יועד, מ"מ מנהלת האגף לתכ"ל

עריכת לשון: ליאורה הרציג

סדר, לוחות: ארט פלוס בע"מ

האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים

תוכן עניינים

מבוא / 3

מבנה התכנית / 5

מטרות / 6

דרכי הוראה למידה / 8

הערכה כמעצבת הוראה / 11

מפרט התכנים לכיתה ו / 14

מפרט התכנים לכיתה ז / 19

מפרט התכנים לכיתה ח / 27

מפרט התכנים לכיתה ט / 33

מבוא

לימוד ההיסטוריה הוא הניסיון להבין עד כמה שאפשר את תולדות האנושות, דרכי התפתחותה ואת הסיבות לתהליכים ולאירועים השונים. הכרת העבר והבנתו הם כלי חיוני להבנת ההווה ולהיערכות לקראת העתיד.

שפע אירועי העבר והמקורות העוסקים בהם אינו מאפשר התוודעות לכל ההיסטוריה. לכן העיון ההיסטורי סלקטיבי מעצם מהותו. גבולותיו נקבעים הן על פי טיב המקורות ההיסטוריים ששרדו ואשר הגיעו לידינו והן על פי שיקולי דעת שונים של החוקרים. שיקולי דעת שהם בחלקם שיקולים רעיוניים ובחלקם שיקולים טכניים. לאור זאת על הלומדים להיות ערים לגישות השונות לחקר העבר ולמגבלות של כל אחת מהן.

מאחר וההיסטוריה האנושית היא אחת, בתכנית זו יש שילוב בין ההיסטוריה הכללית לבין ההיסטוריה של עם ישראל. לימוד היסטוריה כללית במשולב עם ההיסטוריה של עם ישראל חושף את התלמידים לרבגוניותה של האנושות ולקשרים והזיקות בין קבוצות שונות, מאפשר טיפוח ערכים הומניסטיים אוניברסאליים ולאומיים, מטפח את יכולתם העיונית של התלמידים ומזמן פיתוח חשיבה מסתעפת וביקורתית. הלימוד מאפשר ללומדים להבין את המורשת התרבותית הכללית והלאומית שלהם, חושף את הייחודי והשונה שבעם ישראל לצד המשותף והמשיק בין תולדותיו לתולדות כלל האנושות. כמו כן הלימוד תורם להם בגיבוש זהותם כחלק מבני התרבות האנושית וכחלק מהעם היהודי וכן בחיזוק זיקתם לעם לחברה ולמדינה. תכנית זו פותחה בהתאם לרציונל של תכנית הלימודים תשנ"ח העוסקת לא רק בהיסטוריה פוליטית אלא גם בהיסטוריה חברתית והיסטוריה של התרבות וכן על פי המתווה שגובש על ידי ועדת המקצוע.

הצורך בעדכון תוכנית הלימודים לחטיבת הביניים בבית הספר הממלכתי נובע משלוש סיבות: האחת - העומס הרב בפרטי תוכן של התכנית הלימודים הנלמדת (תכנית משנת תשנ"ח) ואי היכולת ליישמה בפועל בהתאם למספר השעות שמוקצות למקצוע ההיסטוריה (שעתיים לכל שכבת גיל מכיתה ו' – ט').

השנייה – אחת המטרות המרכזיות של מערכת החינוך היא לפתח אסטרטגיות חשיבה, כישורים ומיומנויות אצל הלומדים דבר המצריך שילוב פיתוח חשיבה בתהליך הלמידה. לצורך כך יש לצמצם את התכנים ולפנות זמן להפעלת התלמידים.

השלישית – בהתאם למדיניות משרד החינוך לפיה יש ליצור רצף בין התכניות לאורך כל שנות הלימוד, עלה הצורך לסגת משיטת ההוראה למידה של שני מעגלי לימוד, המעגל הכרונולוגי בחטיבת ביניים והמעגל התמטי בחטיבה העליונה, ולפתח תכנית לימודים בחטיבת הביניים שתהווה חלק ראשון מלימודי הרצף בהיסטוריה מכיתה ו' – יב.

בפיתוח התכנית הוועדה הייתה מודעת לשונות הקיימת באוכלוסיית התלמידים על כן יש בתכנית **נושאי רשות** (מסומנים ברקע אפור) **ויחידות חובה**. פרט לנושאי הרשות התכנית מחייבת את כל המורים ללמד את כל יחידות הלימוד המפורטות לכל שכבת גיל, אך היא מאפשרת למורים על פי שיקול דעתם של המורים ובהתאם לאוכלוסיית התלמידים לבחור באיזה מבין הנושאים בכל יחידה הם יתמקדו ויעמיקו בתהליך ההוראה למידה. כל זאת על מנת למנוע עומס יתר בתכנים הנלמדים ולהתאימם למספר השעות המוקצות למקצוע ההיסטוריה בכיתות ו – ט ושניתן יהיה בתהליך הלמידה לשלב פיתוח חשיבה ומיומנויות חשיבה מגוונות.

העקרונות העומדים בבסיס התכנית

- **התמקדות בתופעות מרכזיות בהיסטוריה של העולם המערבי** – בשל ההשפעה המכרעת של התרבות המערבית על החברה הישראלית והזיקה בין ההיסטוריה המערבית והיהודית נבחרו רוב הנושאים מההיסטוריה של העולם המערבי.
- **נושאי הלימוד** נבחרו מתחום ההיסטוריה הפוליטית, החברתית וההיסטוריה של התרבות – כדי שהתלמידים יכירו את תולדות האנושות על גווניה השונים. לכן התכנית משלבת תכנים מתחומים שונים כמו: אומנות וספרות.
- **רציפות והמשכיות – שילוב תמה וכרונולוגיה** בחירת נושאי הלימוד התמטיים נעשתה ככלל על פני הרצף הכרונולוגי כדי להעמיק בקרב התלמידים את המודעות לקיום המשכיות והתפתחות בתולדות האנושות לאורך הדורות.
- **רלוונטיות** – בבחירת נושאי הלימוד נלקח בחשבון השיקול האם הנושא מהותי להבנת תחום הדעת ומשמעותי ללומדים.
- **שילוב בין היסטוריה כללית להיסטוריה של עם ישראל** – מאחר וההיסטוריה האנושית היא אחת, השילוב בין ההיסטוריה הכללית לבין ההיסטוריה של עם ישראל הוא עיקרון מנחה בבחירת הנושאים ובארגון. תולדות עם ישראל נלמדים הן כסיפור ההיסטורי המיוחד של העם היהודי והן בתוך ההקשר של ההיסטוריה הכללית תוך בחינת קשרי הגומלין ביניהם.
- **נושאי הלימוד מוצגים מנקודות מבט שונות** – כדי שלימוד המקצוע בבית הספר ישקף את ההיסטוריה על כל מורכבותה העיסוק בנושאים חייב לדון מנקודות ראות שונות הנובעות מגישות שונות והשקפות שונות של בני התקופה ושל ההיסטוריונים החוקרים.
- **התכנים אורגנו סביב רעיונות מרכזיים** – הנושאים והתכנים אורגנו סביב סוגיות ושאלות מרכזיות על מנת שיזמנו שיח לימודי בכיתה. לאפשר למורים לעשות שימוש באסטרטגיות הוראה מגוונות המעודדות את התלמידים לקחת חלק פעיל בתהליך הלמידה ומאפשרים להם הבניית ידע וטיפול כישורי חשיבה מסדר גבוה בצד לימוד חוויתי. דרך זו תאפשר לתלמידים להעמיק את הבנתם בנושאים הנלמדים.

מבנה התכנית

התכנית מתמקדת בנושאים נבחרים משלוש התקופות: העת העתיקה, ימי הביניים והעת החדשה. לכל שכבת גיל התכנית מציגה את הנושאים, המטרות, הרעיונות המרכזיים ומוקדי הלמידה בהם צריך לעסוק בתהליך ההוראה למידה.

מתוך הכרה שמסמך תכנית הלימודים הוא כלי בידי המורה בתכנון ההוראה ומאחר ופיתוח חשיבה היסטורית, הבנה מעמיקה של הנושאים וטיפול חשיבה מסדר גבוה הם ממטרותיה המרכזיות של התכנית, הובאו בכל נושא דוגמאות לשילוב אפשרי של מיומנויות עם תכנים שמזמן לימוד הנושא והצעות דידקטיות למורה. פירוט הנושאים על פי שכבות הגיל:

כיתה ו – העת העתיקה- העולם היווני - רומי והיהודים.

יחידה 1 : העולם היווני והיהודים

יחידה 2 : העולם הרומי והיהודים

כיתה ז – ימי הביניים והעת החדשה המוקדמת – נוצרים מוסלמים ויהודים.

יחידה 1 : ימי הביניים

יחידה 2 : העת החדשה המוקדמת

כיתה ח'- העת החדשה – יצירת חברה חדשה והתפתחות המדינה המודרנית ומקומם של היהודים בתהליכים אלה.

יחידה 1 : הנאורות והמהפכות

יחידה 2 : המאבק על הפוליטיקה, החברה, והתרבות בעקבות המהפכות

כיתה ט – העת החדשה - העולם והיהודים בחילופי המאות מהרבע האחרון של המאה ה-19 ועד 1939 .

יחידה 1 : העולם בחילופי המאות – המרוץ האימפריאליסטי

יחידה 2 : מלחמת העולם הראשונה והשלכותיה

יחידה 3 : בין שלום למלחמה

יחידה 4 : מבית לאומי למדינה בדרך – ארץ ישראל בין מלחמות עולם

מטרות

1. הכרת אירועים היסטוריים מרכזיים והבנת חשיבותם בהתפתחות תהליכים היסטוריים ותוצאותיהם בתולדות ישראל והעמים.
2. הבנה שקיימת השפעת גומלין בין עמים וחברות במהלך ההיסטוריה.
3. הבנה כי המציאות בהווה מושפעת מאירועים ותהליכים שהתרחשו בעבר ועוצבו בידי בני אדם ושמעשי בני האדם בהווה ישפיעו על עיצוב העתיד.
4. הבנה כי הפעילות האנושית מונעת על ידי גורמים שונים ומגוונים
5. הבנת השפעתן ותרומתן של דמויות מרכזיות על החברה ועל תהליכים היסטוריים.
6. הבנה שלכל נושא, אירוע, או תהליך, יש נקודות ראות שונות הנובעות מהשקפת עולם של בני התקופה ושל ההיסטוריון החוקר.
7. הבנה כי לצד השוני הקיים בין בני אדם בחברות שונות קיימת דמיות בסיסית בין בני האדם.
8. הבנת עמדת האחר מנקודת מבטו הוא והערכת אנשים תעשה על פי מעשיהם ולא על פי השתייכותם הקבוצתית (גזע, אומה, מעמד, דת).
9. טיפוח כבוד וסובלנות כלפי מסורות ודרכי חיים של אנשים וחברות שונות.
10. טיפוח אסטרטגיות חשיבה כישורים ומיומנויות
  - התמצאות בציר הזמן , לפני הספירה ואחרי הספירה,
  - **יישום** - יכולת להשתמש בידע במצבים חדשים
  - **השוואה** – הגדרת תבחינים להשוואה וזיהוי הדמיון והשוני על פי תבחינים
  - **מיון** – יצירת קטגוריות על בסיס תכונות משותפות של פריטים וקיבוץ פריטים לקבוצות על פי הקטגוריות (תכונותיהם).
  - **איתור ואיסוף מידע ממקורות** מידע מגוונים ורלוונטיים^[3]

^[3] טקסטואלי: ספרים, מחקרים, מסמכים, מפות מושגים וכד' ;
 ויזואליים: גרף, מפה, תצלום, תרשים וכד' ;
 ייצוגי מידע קוליים: מנגינה, צלילים מוסכמים, טקסט מילולי מוקלט וכד' ;
 ייצוגי מידע משולבים (מולטי-מדיה): מצגות אור-קוליות, סרט מצולם, אנימציה וכד'.

- **הבחנה בין מקורות מידע ראשוניים לבין מקורות משניים ובחירה** מושכלת של מקור המידע בהתחשב בסוג התוכן שהמקור מספק כמו: עמדה, תוכן עובדתי, תוכן רשמי.

▪ **קריאה ביקורתית:**

(טקסטים – כתובים כמו: מקורות היסטוריים, ספרות יפה, חזותיים כמו: ממצאים ארכיאולוגיים, מפות, מטבעות, תמונות, דיאגרמות, גרפים, סרטים; אודיו; ומקורות אחרים רלבנטיים לנושא)

- ניתוח הטקסט בהקשר שלו – **זיהוי רכיבים וקשרים:**

הבחנה בין עיקר לטפל, זיהוי הרעיונות המרכזיים שבטקסט, הבחנה בין עמדה לבין עובדה, טענה והשערה, הבחנה בין סיבות לבין תוצאות ומסקנות, זיהוי נקודת המבט של הכותב ו/או השקפת עולמו, זיהוי הטיעונים בטקסט וניתוחם בהתייחס לטענות המרכזיות שלו, גילוי הנחות סמויות.

- **הצדקת הידע והערכתו**

▪ **הסקת מסקנות מבוססות ומנומקות**

▪ **מיזוג מידע** – לחבר בין רעיונות מרכזיים ופרטי מידע חשובים ממקורות מידע שונים על מנת ליצור ידע חדש.

▪ **הצגת הידע בצורה בהירה ומשכנעת.**

▪ **טיעון** – ניסוח טענה והצדקתה באמצעות נימוקים משכנעים,

▪ **שיח טיעוני** – השתתפות פעילה בדיון תוך ניסיון לשכנע בצדקת טענה נבחרת.

▪ **הערכת מידע** מבחינת הרלוונטיות, האמינות

▪ **שאלת שאלות** – ניסוח שאלות הדורשות ברור בסוגיות שונות.

▪ **עבודה בצוות והשתתפות פעילה בדיון**

- שמירה על כללי שיח תרבותיים

- קבלת החלטות בצוות

- קבלת משוב וביקורת והיכולת ליישמה

- מתן משוב וביקורת בונה מנומקת ומבוססת

- יכולת להעריך את עבודת הצוות ואת תרומתו הייחודית של כל אחד מחבריה.

דרכי הוראה - למידה

השגת מטרות תכנית הלימודים מותנה במידה רבה בדרכי ההוראה למידה והערכה (ה.ל.ה.) שייבחרו ויישמו במהלך ההוראה בכל אחת מדרגות הכיתה. וועדת התכנית פיתחה תכנית זו על בסיס הגישה הקונסטרוקטיביסטית וממליצה למורים לאמץ גישה זו בבואם לתכנן את תכנית ההוראה – למידה – הערכה בכיתתם ובבית ספרם שכן **”למידה אינה משהו שקורה ללומדים - אלא משהו שקורה על-ידי הלומדים** (Zimmerman, 1986). על פי הגישה הקונסטרוקטיביסטית, נקודת המוצא בתכנון עבודת המורה משתנה מראיית יכולת הלמידה של התלמידים והרקע הסביבתי שלהם כנתונים קבועים ובלתי משתנים, לעבר האסטרטגיות האישיות שהתלמידים נוקטים בהן ביוזמתם, מתוך כוונה לשפר את תוצאות הלמידה ואת סביבת הלמידה שלה” **(בהבניה מתמדת, בירנבוים, יועד, כץ וקימרון, 2004)**. להלן יובאו מספר המלצות לאסטרטגיות הוראה, למידה והערכה הנובעות מהגישה הקונסטרוקטיביסטית:

למידה בדרך החקר

”הילד צריך להיות מסוגל לארגן בעצמו את הידע שלו- במקום שהמורה או החברה יעשו זאת עבורו” ג'ון דיואי

דיואי טען, שידע משמעותי לא יכול להילמד מעצמו. ידע אינו רק קליטת מידע, אלא צורה של יישום אינטליגנטי של מידע. רק השתתפות פעילה של התלמידים יכולה לאפשר הבנה של האופן שבו יודעים. דיואי ראה חקר כהעלאת שאלה וחיפוש דרכים תקפות לענות עליה, תוך הפעלת חשיבה ברמה גבוהה. למידה בדרך החקר מאפשרת פיתוח של חשיבה רציונאלית, יצירתית, ביקורתית ורפלקטיבית אודות נושאי הלמידה. במהלך הלמידה בדרך החקר מתמודדים התלמידים עם בעיות מורכבות הכרוכות בבחירה ובקבלת החלטות באשר לבחירת נושאים, מקורות מידע, שאילת שאלות לבחון אותן, לחפש מענה, לאתר ולאסוף מידע ממקורות שונים לעבד ולארגן מידע זה מחדש ולהציגו בצורה בהירה ומובנת.

למידת החקר תשולב בהיקפים שונים במהלך לימוד הנושאים השונים המוצעים בתכנית (ראו הצעות להלן בפירוט התכנים בכיתות השונות)

השיח הלימודי (הכולל בין השאר דיונים במליאה, בימות דיון, השיח הסוקראטי וכד')

השתתפות בשיח לימודי תלויה במחויבות ובמוטיבציה של המשתתפים להיות מעורבים, לשתף פעולה ולתרום לתהליך. בעת ההשתתפות בשיח לימודי המשתתפים מפעילים מיומנויות חשיבה כמו שאילת שאלות, הבאת ראיות ודוגמאות מנומקות, ניסוח טיעונים, הערכה וביקורת של רעיונותיהם ושל רעיונות עמיתיהם וכד'.

כמו כן, במהלך שיח לימודי מפתחים המשתתפים מיומנויות תקשורת ומיומנויות בין אישיות הכוללות בין השאר שיתוף פעולה, ניהול משא ומתן, גילויי סבלנות וסובלנות לדברי אחרים ועוד. משום האמור לעיל, מומלץ מעת לעת ובהתאם לנושא הנלמד, לבשלותם של התלמידים ולידע שלהם בתחום, לתכנן אירועי למידה במתכונת של שיח לימודי במליאה או בקבוצה, או בימות דיון סביב סוגיה או בעיה משמעותית כמו: הויכוח בין הקנאים למתונים בשאלה "האם צריך למרוד ברומאים" (במרד הגדול או במרד בר כוכבא), שיח לימודי בשאלת הפיתרון "לשאלה היהודית" בשלהי המאה ה-19 (כיתה ח' בנושא: היהודים לאן – ציונות, השתלבות, הגירה למדינות המערב), שיח לימודי בדילמה: "שמירת הזהות היהודית למול התערות בחברה הסובבת" (כיתה ח' בנושא היהודים בין השתלבות לדחייה), להרחבה ר' : <http://www.cet.ac.il/self-regulation/main.htm> - "בהבניה מתמדת" (בירנבוים, יועד, כץ וקירמרן, 2004) פרק 6 "השיח הלימודי".^[1]

משחקי הדמיה

משחקי הדמיה יכולים לבוא לידי ביטוי ב"משחק תפקידים" ובעריכת "משפט היסטורי". שיטות לימוד אלה שבהן התלמידים נדרשים לחדור לרוח התקופה ההיסטורית ולהיכנס לעורן של דמויות ובעלי תפקידים שאותם עליהם לגלם או לייצג, תורמת לפיתוח חשיבה מדמה, יכולת לגבש דעות ועמדות, ולפיתוח כושר הערכה ושיפוט הנרכשים תוך כדי עימות בין עמדות ודעות שונות. יתרונו של לימוד באמצעות "משפט היסטורי" הוא באפשרות שהוא מזמן להכיר ולהבין מתוך "מעורבות אישית" את רוח התקופה, אירועים מכוננים, דמויות מרכזיות שפעלו בתקופות שונות, מחלוקות בתקופה הנלמדת וכד'. בנוסף, גילום דמותה של אישיות מסוימת עשויה לעורר לעיתים אמפטיה ואף הזדהות עם הדמות או לעורר סקרנות והתעניינות בנושא שבמרכז האירוע. המשפט ההיסטורי מאפשר להתבונן באירועים ובדמויות בראייה ביקורתית. והוא מחדד את יכולת ההבחנה בין ניתוח האירוע או התהליך לבין שיפוט מבחינה מוסרית.

בעת הלמידה בכיתה מחייבים את המשתתפים ללמוד את הנושא הנדון לעומקו ולהבינו מנקודות מבט שונות. מכאן שמשחקי הדמיה עשויים לתרום להעמקת ההבנה של הלומדים את ההיסטוריה הכללית והיהודית, לטיפול אסטרטגיות חשיבה ברמות גבוהות, ומאפשרת הזדמנות נאותה לגיבוש דעות ועמדות מנומקות תוך כדי עימות המבוסס על טיעונים.

למידה חוץ כיתתית

סיורים באתרים היסטוריים, או ביקור במוזיאונים היסטוריים מוסיפים ללמידה ממד ייחודי שאין אפשרות להעבירו באמצעים אחרים. היציאה מהכיתה למקום ההתרחשות (כמו: מוזיאון העפלה בעתלית, המוזיאון ברביבים, מוזיאון חומה ומגדל בתל עמל וחניתה, מצדה. הרודיון) תורמת לחוויה רגשית ומביאה להכרת

האירועים וההתרחשויות, חושפת את התלמידים להיבטים גיאוגרפיים וסביבתיים ותורמת להבנה עמוקה יותר של הנושא הנלמד. המפגש הבלתי אמצעי עם חפצים ומוצגים במוזיאון או בכל אתר אחר המציגים את התרבות החומרית וממחישים את חיי היום יום של התקופה, חושפים את התלמידים לרוח התקופה.

צפייה בסרטים*

חשוב לשלב בתהליך ההוראה למידה: סרטים תיעודיים, יומני חדשות וסרטים עלילתיים במיוחד במהלך לימוד תולדות המאה ה-20 והמאה ה-21. בלימוד על תולדות היישוב עד 1939 (כיתה ט') מומלץ לשלב בתהליך ההוראה למידה פרקים רלוונטיים מהסדרות "עמוד האש" ו"הכול אנשים". הסרטים הם מקורות היסטוריים שניתן להפיק מהם מידע מנקודות מבט שונות: פוליטית חברתית ותרבותית. צפייה ביצירה קולנועית רלוונטית, תורמת להבנת הנושאים והתופעות הנלמדים משום שהיא מכילה רכיבים אידיאולוגיים או פוליטיים שחשיפתם תורמת להבנה טובה יותר של המציאות ההיסטורית הנחקרת. כמו כן עוצמת החוויה בעת צפייה בסרטים גדולה יותר מאשר בכל מדיום אחר והיא מוסיפה ממד חיוני ללימוד. צפייה מודרכת בסרט מזמנת קיומו של דיון ושיח לימודי כשהלומדים מגיבים, מנתחים את המידע הנראה על גבי המרקע, מתייחסים למסרים המובעים בו ומפעילים מיומנויות שיפוט והערכה אודות הסוגיות שהועלו בסרט. לימוד באמצעות סרטים והיכולת להבחין בין סרטים עלילתיים לבין סרטים תיעודיים יש גם "ערך מוסף" – טיפוח יכולת לצפייה ביקורתית מושכלת באמצעי תקשורת ופיתוח כלים להבנה ולניתוח המידע המועבר באמצעים אלה.

*ניתן לרכוש סרטים בנושאים הנלמדים על הציונות ותולדות היישוב כמו: הרצל, חומה ומגדל בשירות הסרטים בירושלים.

הערכה כמעצבת הוראה*

בנושא "הערכת הישגים", קיימות שתי גישות מרכזיות השונות זו מזו: ^[1]

- א. הגישה האיכותית, שעל פיה נתפסת ההערכה כ"הערכה לשם למידה (הל"ל)", המוכרת גם בכינוי "הערכה מעצבת".
- ב. הגישה הכמותית, שעל פיה נתפסת ההערכה כ"הערכה של הלמידה (הש"ל)", המוכרת גם בכינוי "הערכה מסכמת".

כותבי מסמך זה ממליצים לאמץ את הגישה האיכותית בהערכה (הל"ל) כדי לשפר את ההוראה ולקדם את הלמידה. לפי גישה זו, ההערכה אינה אירוע חד-פעמי המתרחש בנקודת זמן נתונה וידועה מראש.

ההערכה הינה חלק בלתי נפרד מתהליך הלמידה וההוראה (הל"ה - הוראה-למידה-הערכה). מטרתה היא שהלומדים והמורים יתכננו את עשייתם בעת התרחשותה, יבחנו באיזו מידה הושגו היעדים, יאתרו נקודות חוזק, קשיים וכשלים. תרבות הערכה זו מכוונת את הלומדים ואת המורים לאסוף ראיות על עשייתם והבנתם תוך שיפוט של הראיות המצטברות. יסודה של גישה זו הוא בתפיסה הקונסטרוקטיביסטית של הלמידה, המדגישה את יצירת הידע והבנייתו על ידי הלומדים בתהליך בנייה פרשני, כלומר תוך חיפוש משמעות ופרשנות לידע ההולך ונבנה. למידה כזו כרוכה בפקוח התלמידים על תהליכי למידתם, הערכת תהליך הלמידה והידע הנבנה והתאמת אסטרטגיות של למידה וחשיבה לפי הצורך.

להלן פירוט הכלים המרכזיים להערכה שניתן לעשות בהם שימוש מושכל במהלך הלמידה וההוראה.

בכלים אלה אוספים התלמידים והמורים ראיות על תהליכי הלמידה ומעריכים את הבנת הנלמד, מפרשים ראיות אלה ומיישמים את מסקנותיהם על מנת לקדם את הישגיהם:

- יומני תיעוד הלמידה (תיעוד ורפלקסיה);
- תלקיטים (פורטפוליו);
- מבחנים מסוגים שונים (בתנאי שיפוחו על פי העקרונות הנ"ל). ^[2]

* הפרק נכתב על פי: ד"ר צופיה יועד, פרק "הערכה" בתכנית לימודים במקרא לבי"ס הממלכתי, האגף לת"ל, 2002.

^[1] מ' בירנבוים, צ' יועד, ש' כ"ץ, ה' קימרון (2004). בהבנייה מתמדת, סביבת למידה מתוקשבת לפיתוח מקצועי של מורים בנושא תרבות ההל"ה המטפחת הכוונה עצמית בלמידה, (יחידה 7), משרד החינוך, ירושלים, הוצאת מעלות

^[2] דוגמאות ליומני תיעוד הלמידה, לתלקיטים ולכלים נוספים בהערכה, אפשר למצוא ב:

יומן תיעוד הלמידה (תיעוד ורפלקסיה)

יומן תיעוד הלמידה הוא אחד מכלי הלמידה וההערכה המעודדים הסתכלות פנימה על תהליכי הלמידה והבנת החומר הנלמד. היומן מכיל אוסף של הערות ומחשבות שהלומדים כותבים על תהליך למידתם ועל הישגיהם. הנחיית הלומדים לחשיבה וכתובה רפלקטיבית מעודדת אותם ומאפשרת להם להתבונן ממרחק של זמן על המהלכים שעברו ועל תוצאותיהם. החשיבה והכתובה הרפלקטיבית ביומני תיעוד הלמידה ממקדת את הכותבים בניתוח הנעשה, באיתור מהלכים מוצלחים ובהבנתם, באיתור נקודות לחיזוק הלמידה תוך התייחסות לתכנון השיפור הנדרש. באמצעות יומני תיעוד הלמידה, המורים מנהלים דיאלוג כתוב עם תלמידיהם, ואילו הלומדים מנהלים דיאלוג פנימי עם עצמם, וחיצוני עם מוריהם ולעתים אף עם עמיתיהם. דיאלוגים אלה מהווים סוגים של ראיות משמעותיות שהלומדים מספקים לעצמם ולמוריהם על תהליכי למידתם ומידת הבנתם את הנלמד.

תלקיט (פורטפוליו)

תלקיט הוא אוסף מכוון של חלק מעבודות הלומדים שנבחרו במהלך השנה בקפידה על ידי הלומדים על מנת להביאם כראיות למהלכי הלמידה ולביצועי ההבנה שלהם בחומר הנלמד. התלקיט משקף את מאמציהם, התקדמותם והישגיהם של הלומדים במקצוע הנלמד. התלקיט משמש מכשיר להערכה מתמשכת של תהליך הלמידה ותוצאותיה ומעיד על תהליך הבניית הידע של הלומדים במהלך למידתם. מאחר שהתלקיט נבנה על ידי כל לומד ולומדת, הוא אמצעי לביטוי עצמי וייחודי. עקרונות לבניית התלקיט:

הלומדים יקבעו וינסחו עם המורים: א. קריטריונים ברורים לבחירת החומר שייכלל בתלקיט; ב. קריטריונים ברורים לשיפוט החומר.

הלומדים יהיו אחראים לניהול התלקיט לאורך השנה ולבחירת הראיות שיכללו בו.

בתלקיט אפשר לכלול פריטים מסוגים שונים: פריטים כתובים, מוקלטים, חזותיים וכד', כגון: שיעורי בית, מבחנים, תוצרי מטלות ביצוע, תוצרי חקירה עיונית; או תוצרים כמו: דו"ח, דגם, מצגת, עיתון וכד', רפלקסיה והערכה עצמית, הערכות עמיתים, תצפיות.

כל פריט שייבחר להיכלל בתלקיט ילווה בהסבר: מדוע נבחר, מה הוא אמור לייצג, איך נוצר, מה היו הקשיים בביצועו, כיצד התגברו על הקשיים, מה הערך המוסף של פריט זה לעולם הידע של הלומדים וכדומה.

מ' בירנבוים (1997) חלופות בהערכת הישגים, רמות, תל אביב.

מ' בירנבוים (1999) (עורכת) הערכה מושכלת - מתאוריה למעשה, רמות, תל אביב.

איך עושים את זה, מדריך מעשי לחלופות להערכת הישגים (תשס"ג). האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים, מעלות, ירושלים.

מדריך להוראת אזרחות, (תשס"ד) האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים, מעלות, ירושלים.

קיימים שלושה סוגים עיקריים של תלקיטים :

- א. תלקיט עבודות נבחרות שבו הלומדים מציגים את העבודות הטובות ביותר שביצעו לאורך השנה.
  - ב. תלקיט תהליך שבו הלומדים כוללים דוגמאות המבטאות את תהליך למידתם, ולכן הוא כולל עבודות טובות וטובות פחות, ובתנאי שייצגו את התפתחותם של הלומדים בתהליך למידתם.
  - ג. תלקיט משולב המשלב את שני הסוגים הנ"ל.
- חשוב מאוד שהמורים והלומדים יגדירו לעצמם מראש מהי מטרת התלקיט ואיזה שימוש יעשה בו, ויבנו במשותף קריטריונים ברורים להערכתו.

מבחן

המבחן ככלי הערכה הוא חלק בלתי נפרד מתהליך ההוראה-למידה. בתהליך זה של הוראה-למידה והערכה צריכה להיות הלימה בין מטרות ההוראה, דרכי הביצוע (אסטרטגיות הוראה-למידה) ודרכי הערכה. הבחנים והמבחנים יינתנו בכתב או בעל-פה בזמן מוגדר, על יחידת חומר מוגדרת לעיתים, גם בעזרת ספר פתוח ובשימוש מושכל בחומרי עזר. הבחנים והמבחנים יתבצעו במסגרת הכיתה או כמבחן בית .

המבחן עשוי לשמש את המורים באופנים שונים ולמגוון יעדים :

- כלי מאבחן לתכנון פעולות ההוראה למידה בהתאם לצורכי התלמידים.
  - משוב למורה ולתלמידים על תהליך למידה שהתרחש בכיתה והתפתחות החשיבה של התלמידים.
  - כלי מעקב מתמיד אחר תהליך ההוראה-למידה לעיצוב ההוראה.
  - כלי לסיכום תהליך ההוראה-למידה.
- המבחן אמור לכלול מגוון שאלות שמשקפות דגימה רחבה של תכנים וכן מיומנויות ותפקודי חשיבה המנוסחים במטרות ההוראה של תכנית הלימודים, שאת מידת השגתם מבקשים להעריך. לשם כך ייבנה מבחן שיש בו תקיפות גבוהה – כלומר הוא בודק את מרב מטרות ההוראה והנושאים שנלמדו בכיתה. לפיכך יכלול המבחן שאלות ברמות חשיבה גבוהה – הערכה, שיפוט, יישום, מיון מידע – לצד שאלות הבודקות מיומנויות של ידע והבנה ברמה נמוכה, או שאלות המשלבות רמות חשיבה שונות. אין להסתפק במבחן המכיל שאלות שמתבססות על זיכרון ושינון בלבד.

האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים

מפרט התכנים לכתה ו' (60 שעות לימוד)

העולם היווני-רומי והיהודים (60 שעות)

מטרות

1. יבינו כי מורשת העולם העתיק היווני - רומי היא אחת מיסודות תרבות המערב עד לימינו
2. יבינו כי בתקופת הבית השני עוצבה זהותו הדתית והלאומית של עם ישראל ונוצקו הדפוסים לשמירת זהות זו בתנאי-חיים של גולה
3. יבינו את נסיבות צמיחת הנצרות כדת מונותיאסטית שנייה מתחרה ליהדות

יחידה 1 : העולם היווני הלניסטי והיהודים (27 שעות)

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
א. יוון הקלאסית – העולם של עיר-המדינה (10 שעות)	<p>1. ייחודן של שתי ערי המדינה אתונה הדמוקרטית וספרטה המיליטריסטית</p> <p>- מאפייני המשטר הדמוקרטי ומוסדותיו באתונה: שלטון העם על ידי העם באמצעות אספת העם ומועצת העם.</p> <p>- מאפייני המשטר בספרטה ויחס השלטון לאזרחים ולקבוצות הנשלטות.</p> <p>- המשותף והייחודי בחברה, חיי היום יום, דת וחינוך באתונה ובספרטה.</p> <p>2. השפעתה ותרומתה של מורשת התרבות היוונית לתרבות המערב עד ימינו :</p> <p>תחום האומנות – פיסול, ארכיטקטורה, תיאטרון תחום ספורט – ענפי ספורט ואולימפיאדה</p>	<p>- ניתוח מקורות כתובים וחזותיים (זיהוי רכיבים וקשרים), השוואה, הסקת מסקנות</p> <p>הציגו והסבירו את היתרונות והחסרונות של החיים בעיר המדינה אתונה הדמוקרטית בהשוואה לחיים בעיר המדינה ספרטה המיליטריסטית .</p> <p>- גיבוש עמדה מנומקת</p> <p>כמסקנות מההשוואה גבשו עמדה מנומקת לצורת החיים המועדפת עליהם הסבירו את העמדה ונמקו.</p> <p>- ניתוח מקורות כתובים וחזותיים , השוואה, הסקת מסקנות</p> <p>זהו במקורות חזותיים ממצאים המתארים את חיי היום יום באתונה ותארו מה מאפיין את חיי היום יום של האזרחים באתונה .</p> <p>- עיינו במקורות חזותיים המתארים מבנים ביוון העתיקה וכן במקורות המתארים מבני ציבור ושלטון מהתקופה המודרנית באירופה ו/או ארה"ב.</p> <p>זהו את המאפיינים של כל אחד מהם</p> <p>השוו בין המאפיינים של המבנים ביוון לבין מבני ציבור ושלטון עכשוויים באירופה ו/או ארה"ב.</p> <p>- כמסקנה מההשוואה</p> <p>גבשו עמדה מנומקת במה השפיעה הארכיטקטורה היוונית על הארכיטקטורה בתרבות המערבית המודרנית.</p>	<p>מומלץ:</p> <p>1. להפנות את התלמידים לאתרי אינטרנט /ספרים המציגים את הארכיטקטורה והפיסול ביוון העתיקה כדי שהתלמידים יחשפו לפיסול ולארכיטקטורה היוונית ולארכיטקטורה כיום ויבחנו את השפעתם על תרבות המערב .</p> <p>2. לחשוף את התלמידים למחזות יווניים טרגדיה וקומדיה שמוצגים גם היום בתיאטראות בישראל, לעודד את התלמידים להציג קטעים מהמחזות כדי שיראו את השפעת התיאטרון היווני על התיאטרון של ימינו.</p>

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
<p>ב. הלניזם והמפגש עם היהדות. (17 שעות)</p>	<p>1. כיצד הפכה תרבות יוון לנחלת העמים במזרח:</p> <ul style="list-style-type: none"> - כיבוש המזרח על ידי אלכסנדר מוקדון והקמת ממלכות הלניסטיות וייסוד ערי מדינה יווניות במזרח על ידי יורשי אלכסנדר <p>2. המפגש בין ההלניזם והיהדות בימי בית תלמי ובית סילוקוס</p> <ul style="list-style-type: none"> - ההלניזם מפגש בין התרבות היוונית לבין תרבויות המזרח: דו-קיום בין תרבויות ודתות. - היחסים בין השלטון ההלניסטי והאוכלוסייה היהודית - אוטונומיה יהודית וההנהגה היהודית. - החברה היהודית חיי היום-יום ודרכי התפשטות ההלניזם בקרב היהודים בארץ ישראל. <p>3. מרד המכבים - כתגובה לסטיית השלטון הסלווקי ממדיניות של סובלנות דתית: רדיפת הדת היהודית.</p> <ul style="list-style-type: none"> - עמדת השכבות השונות בחברה היהודית כלפי המרד. - תוצאות המרד ותרומת בית חשמונאי להצלחתו. <p>4. ממלכת החשמונאים ומאפייניה - כינון ממלכה יהודית עצמאית</p> <ul style="list-style-type: none"> - הרחבת גבולות הממלכה - הקמת מוסדות שלטון וחברה - השפעות הלניסטיות על הממלכה. - זרמים ומתחים פנימיים בחברה היהודית: פרושים, 	<p>קריאת מפה</p> <p>התבוננו במפה היסטורית וסמנו בה את מסלול התפשטות האימפריה של אלכסנדר מוקדון. ובצבעים שונים את העולם ההלניסטי שקם בעקבות כיבושיו</p> <p>- ניתוח טקסטים, מיזוג, טיעון.</p> <p>עיינו במקורות שונים והסבירו האם הנכם מסכימים עם הטענה שבמפגש בין התרבות היוונית לבין תרבויות המזרח מתקיים דו קיום ונמקו את עמדתכם.</p> <p>ניתוח טקסט מילולי, הערכת תרומה</p> <p>נתחו מקורות כתובים מספר מכבים, ובחנו על פיהם את פועלם של החשמונאים, מתתיהו ובניו במהלך המרד.</p> <p>גבשו עמדה מנומקת בשאלת תרומתם למאבק ביוונים ובמתיוונים.</p> <p>- קריאת מפה</p> <p>עיינו במפה היסטורית לתקופה זו ותארו את גידולה והתרחבותה של ממלכת החשמונאים העצמאית.</p> <p>- השוואה</p> <p>הסבירו את נושאי המחלוקת בחברה היהודית והשוו בין הפרושים הצדוקים והאיסיים על פי הקטגוריות: השקפת עולם בנושא אמונה והלכה, מעמד חברתי וכלכלי ואורח חיים.</p>	<p>מומלץ:</p> <p>לבקר באתרים ארכיאולוגים הקשורים לתקופת החשמונאים ולתקופת הורדוס ובדגם ירושלים בתקופת בית שני במוזיאון ישראל בירושלים.</p> <p>כמו כן מוצע להציג בפני התלמידים מטבעות מתקופה זו כמקור היסטורי.</p>

הנושא	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
	צדוקים ואיסיים		

יחידה 2: העולם הרומי והיהודים (33 שעות)

ג.רומא: האימפריאלית (7 שעות)	1. הגורמים להתעצמותה של רומא והפיכתה מעיר מדינה לאימפריה - הרפובליקה הרומית ומשטרה - צמיחת האימפריה הרומית - המעבר מרפובליקה לקיסרות (נושאי רשות) - כוחו וייחודו של הצבא הרומי; - מאפייני השלטון האימפריאלי: פרובינציות, נציבים, אוטונומיה מקומית, ויחס כלפי העמים הנשלטים;	- ניתוח טקסטים, מיזוג, הסקת מסקנות נתחו קטעי מקור מספריהם של היסטוריונים רומיים כמו פוליביוס והסבירו את תרומתם הייחודית של כל אחד מהגורמים (הצבא, מאפייני השלטון) שתרמו להתעצמותה של רומא והפיכתה לאימפריה	
ד. הקיסרות הרומית; רומא ויהודה. (26 שעות)	1. השפעת המורשת, התרבות והמשפט הרומי עד ימינו. 2. הגורמים לאובדן העצמאות והפיכת ממלכת החשמונאים למדינת חסות רומית: - ריב האחים, כיבוש ירושלים על-ידי פומפיוס והפיכת יהודה למדינת חסות; 3. הדואליות שבשלטון הורדוס כמלך יהודה: "מלך קליינט" של רומא ומלך היהודים. - יחסי הורדוס וקשריו עם השלטון הרומי - יחסי הורדוס והחברה היהודית והנוכרית בא"י מפעלי הבנייה השונים וייסוד ערים נוכריות בא"י הפצת התרבות הרומית בארץ ישראל חיסול בית חשמונאי	- מיון, שיפוט, הסקת מסקנות, מיינו על פי דעתכם בין הפעולות החיוביות לבין הפעולות השליליות של הורדוס כלפי היהודים בארץ ישראל בתחומים: פיתוח הארץ, הפצת תרבות רומית, יחס לתושבים היהודים בארץ ישראל וליהודים	מומלץ:: - תלמידים יקיימו משפט היסטורי להורדוס תוך שימוש באסטרטגיית טיעון.

<p>- לצאת עם התלמידים לסירים באתרים ארכיאולוגיים מתקופת הורדוס כמו: מצדה, הרודיון, ירושלים העתיקה, קיסריה.</p> <p>מומלץ: לקיים בימת דיון בויכוח בין המתונים לקנאים בשאלה האם לצאת למרד ברומאים. שילוב אסטרטגיית טיעון</p> <p>מומלץ: - לקיים בימת דיון בויכוח על השאלה האם לצאת למרד ברומאים (מרד בר כוכבא). - לבקר במוזיאון ישראל (היכל הספר ולהיחשף לממצאים מתקופת בר כוכבא). - לבקר במוזיאון ג'ו אלון ליד באר שבע שיש בו ממצאים מתקופת בר כוכבא.</p> <p>מומלץ: על מנת שהתלמידים יבינו שבהיסטוריה אין גישה אחת נכונה, במליאת הכיתה יציגו התלמידים את מגוון צירי הזמן שבנו וינמקו למה בחרו באירועים שבציר כמרכזיים וכך יחשפו למגוון</p>	<p>בתפוצות (מעמד, תעסוקה, פולחן דתי).</p> <p>כמסקנה מהמיון שעשיתם גבשו עמדה מנומקת לדמותו ופועלו של הורדוס.</p> <p>- ניתוח מקור, העלאת השערות טיעון</p> <p>נתחו מקורות היסטוריים המציגים את הרקע והסיבות למרד בר-כוכבא והעלו מגוון השערות לשאלה: מדוע העזו היהודים למרוד פעם נוספת ברומאים.</p> <p>הציגו טענה מנומקת האם נתן היה למנוע את מרד בר כוכבא.</p> <p>האם לדעתכם יכולה להיות טענה מנוגדת לטענתכם נמקו</p> <p>- קריאת מפה היסטורית</p> <p>באמצעות מפה היסטורית הציגו את הפיזור הגיאוגרפי של העם היהודי אחר חורבן.</p> <p>- השוואה</p> <p>השוו הדומה והשונה בין תוצאות המרד הגדול והשלכותיו לבין תוצאות מרד בר כוכבא והשלכותיו על העם היהודי וארץ ישראל.</p> <p>ייצוג הצדקת הידע</p> <p>בחרו את האירועים שלדעתכם הם המרכזיים בעת</p>	<p>בניין המקדש פיתוח ירושלים ומרכזיותם בחיי החברה היהודית</p> <p>הסנהדרין והחכמים – מהנהגה רוחנית דתית להנהגה חברתית ולאומית</p> <p>4. הפיכת יהודה לפרובינציה רומית הנשלטת על ידי נציבים רומים</p> <p>- יחס הנציבים הרומים לחברה היהודית - המרד הגדול הגורמים לפרוץ המרד, מהלכו, תוצאותיו והשלכותיו;</p> <p>- היהדות לאחר החורבן: מירושלים ליבנה- פעלם של רבן יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל ותרומתם שיקום החיים היהודיים והמשכם לאחר חורבן ירושלים .</p> <p>- מרד בר כוכבא, הגורמים למרד תוצאותיו והשלכותיו;</p> <p>- החיים היהודיים בארץ ישראל לאחר המרד והקשר בין יהודי ארץ ישראל והתפוצות;</p> <p>- הפיכת בבל למרכז יהודי רוחני.</p> <p>5. עליית הנצרות – מכת יהודית לדת חדשה;</p>
---	--	---

נקודות המבט ויגיעו למסקנה אין גישה אחת נכונה.	העתיקה, נמקו מדוע הם מרכזיים לדעתכם וסמנו אותם על ציר הזמן.	- ישו ותלמידיו וביקורתם על החברה היהודית. - נסיבות התפשטות הנצרות ברחבי האימפריה והפיכתה מדת נרדפת לדת רשמית באימפריה הרומית.
---	---	--

מפרט התכנים לכיתה ז (60 שעות)

ימי הביניים והעת החדשה המוקדמת

מטרות

1. יבינו שבימי הביניים אירופה מושתתת על שני יסודות: דת ותרבות נוצרית ומשטר פיאודלי.
2. יבינו שבימי הביניים התגבשו שתי דתות מונותאיסטיות חדשות, הנצרות והאסלאם, שהתעמתו ביניהן לא רק מבחינת האמונה הדתית, אלא גם מבחינה פוליטית.
3. יבינו שההבדלים במעמד היהודים ואורח-חיהם בארצות האסלאם ובארצות הנצרות נובע בעיקר מהיחס ליהדות של כל אחת מדתות אלה.
4. יבינו את הגורמים שהביאו לשינוי בתפיסת האדם ומקומו בעולם בראשית העת החדשה ואת משמעות החידוש שבתפיסה זו.
5. יכירו ביטויים של ההומניזם ואידיאל היופי באמנות ובאדריכלות בתקופת הרנסאנס (מאות 14-15).
6. יכירו את ההמצאות החדשות (הדפוס, מכשירי הניווט וכלי השייט) ויבינו כיצד הן שינו את פני העולם והשפיעו על חיי הפרט והחברה (מאות 15-16).
7. יבינו את הגורמים לקרע שנוצר בכנסייה הנוצרית בראשית המאה ה-16 ואת ההבדלים בין הכנסייה הקתולית לבין הכנסייה הפרוטסטנטית.

יחידה 1: ימי הביניים (37 שעות)

נושאי הלימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
א.נפילת האימפריה הרומית: אירוע מכונן (נושא רשות)	שינוי המציאות באירופה בעקבות התפוררות האימפריה הרומית: נדידת העמים (פלישת שבטים שונים לאירופה) והשפעתה על היווצרות ממלכות אירופה.. - קבלת הדת הנוצרית על ידי עמי אירופה והפיכת הנצרות לדת השלטת באירופה 2. תיחום תקופת ימי הביניים: גישות שונות לקביעת תחילתה וסופה של התקופה בהיסטוריה הכללית ובהיסטוריה של עם ישראל. (נושאי רשות)	- קריאת מפה באמצעות מפה היסטורית הציגו את מסלולי הנדידה של העמים, שבטים בראשית ימי הביניים וסמנו את הממלכות החדשות שקמו בעקבות הנדידה. (נושאי רשות)	
ב.הגיבוש-מחדש של אירופה - תרבות נוצרית ומשטר פיאודלי (10 שעות)	1. התפתחות המשטר הפיאודלי כמענה לשינויים שחלו באירופה עם התפוררות האימפריה הרומית. - הגורמים להיווצרותו של המשטר הפיאודלי - המשטר הפיאודלי: מלוכה וכנסיה (מבנה ומאפיינים, המבנה ההירארכי הפיאודלי והכנסייתי וחלוקת התפקידים והסמכויות במבנה זה; השפעת מבנה המשטר על החברה הפיאודלית: חברה מעמדית של מתפללים, לוחמים, עמלים. - תלות חוזית במערכת היחסים בין המעמדות בחברה הפיאודלית (סניור, וסל).	-ייצוג עיינו בטקסטים ותארו את המבנה החברתי ומערכות היחסים בין המעמדות השונים בחברה הפיאודלית והציגו זאת באמצעות תרשים. השוואה השוו בין המעמדות השונים על פי אורח החיים ותנאי החיים הערכה (בהתבסס על הידע וההבנה של הגורמים	מומלץ: להשתמש בתרשימי זרימה כדי להמחיש את המבנה ההירארכי של המשטר הפיאודלי והכנסייה והכנסייתי) תפקידים וסמכויות.

האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים

נושאי הלימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
	<p>- חיי היום יום בחברה הפיאודלית.</p> <p>3. אפיפיור וקיסר: מאבק בין מלוכה לכנסיה על עליונות ושליטה מעמדה ותפקידה המרכזי של הכנסייה ומעורבותה בחברה בתחומי החיים השונים.</p> <p>4. נוכחות הנצרות בתרבות האירופית: בספרות, באומנות ובארכיטקטורה (נושא רשות).</p> <p>5. צמיחת הערים וחיי יום יום בחברה עירונית אוטונומית (גילדה, אוניברסיטה)</p> <p>6. היהדות בתפיסת העולם הנוצרית כגורם המשפיע על מעמד היהודים בחברה הנוצרית.</p> <p>7. הקהילה היהודית באשכנז ומוסדותיה כגורם מרכזי בשמירת הזהות היהודית בתנאים של גולה (רבנו גרשום מאור הגולה, רש"י).</p>	<p>להיווצרות המשטר הפיאודלי והמבנה שלו) העריכו במה היווה המבנה הפיאודלי מענה לצורכי החברה .</p> <p>יישום זהו סמלים ומוטיבים נוצריים ביצירות אמנות ואדריכלות בימי הביניים</p> <p>הסקת מסקנות התבוננו ביצירות אומנות מתקופת ימי הביניים(ציור ופיסול) ובהתבסס עליהן הסבירו את יחס הנצרות ליהדות וליהודים באירופה.</p>	<p>מומלץ: להפנות את התלמידים למקורות שונים (אתרי אינטרנט, ספרים) המציגים יצירות אמנות ואדריכלות מתקופת ימי הביניים על מנת לחשוף את התלמידים להשפעת הנצרות על התרבות והחברה באירופה בימי הביניים.</p> <p>מומלץ: להשתמש בתרשים זרימה המתאר את מבנה התפקידים והסמכויות של מוסדות הקהילה היהודית על מנת להבהיר את המשמעות של חיים בקהילה יהודית.</p>
ג האסלאם – עלייתה של דת חדשה (10 שעות)	<p>1. הנביא מוחמד מייסד האסלאם : ההתגלות, השליחות והמאבק של עובדי</p>		

נושאי הלימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
	<p>האלילים בנביא ובשליחותו במכה (610-622)</p> <p>– ההיג'רה - הגירת מוחמד והמוסלמים ממכה למדינה ותחילת גיבוש הדת המוסלמית.</p> <p>2. עקרונות האמונה המוסלמית והמשותף לאסלאם ליהדות ולנצרות.</p> <p>- מצוות היסוד באסלאם: עדות, תפילה, צום, צדקה ועלייה למכה (החאג')</p> <p>- עקרונות האסלאם: אמונה: באל אחד, בנביאים של "עמי הספר" (יהודים ונוצרים), בספרי הקודש של היהדות והנצרות, בעולם הבא.</p> <p>3. התפשטות האסלאם והקמת אימפריה מוסלמית כחובה דתית</p> <p>–ג'יהאד ("דאר אל אסלאם", "דאר אל חארב") וקביעת היחס ללא מוסלמים.</p> <p>4. מעמד היהודים בחסות האסלאם:</p> <p>- יחסו של מוחמד לבני חסות תנאי עומר</p> <p>- אוטונומיה דתית-תרבותית-חברתית בתנאים של גולה: המרכז היהודי בבבל: הגאונים מנהיגי העם והשפעתם על עיצוב חיי היהודים בימי הביניים.</p> <p>5. התרבות המוסלמית בשיאה במאה</p>	<p>- השוואה</p> <p>הציגו נקודות דמיון הקיימות בעקרונות של שלוש הדתות: האסלאם ליהדות ולנצרות.</p> <p>השוואה</p> <p>השוו בין מעמד המשפטי של היהודים ומצבם התרבותי, החברתי והכלכלי בארצות הנצרות לבין מצבם בארצות האסלאם.</p> <p>- הסקת מסקנות</p> <p>הסבירו מה הסיבה לשוני ביחס ליהודים ולמצבם החברתי התרבותי והכלכלי בארצות האסלאם לעומת הארצות הנוצריות. נמקו את תשובתכם.</p> <p>- ניתוח טקסטים חזותיים ומילוליים, מיוזג</p>	

נושאי הלימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
	העשירית ותרומתה לחברה ולתרבות האנושית הפילוסופיה, המדע והאומנות.	הסקת מסקנות התבוננו בכתבי יד, יצירות אמנות פלסטית ופיתוחים מדעיים מהתרבות המוסלמית בשיא פריחתה (באמצעות אתרי אינטרנט/ספרים) והסבירו לאור זאת את תרומתם להתפתחות החברה והתרבות.	

נושאי הלימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות שמזמן לימוד הנושא	הצעות דידקטיות
ד. מסעי הצלב – עימות בין נצרות לאסלאם (7 שעות)	1. מסעי הצלב – עימות פוליטי ודתי: - הסיבות למסעי הצלב. 2. היהודים במהלך מסעי הצלב: - יחס הצלבנים ליהודים במהלך מסעי הצלב; תגובת היהודים והתנהגותם בתקופת מסעי הצלב. 3. ממלכת ירושלים הצלבנית:	- קריאת מפה היסטורית, הסקת מסקנות, העלאת השערות סמנו במפה את מסלול מסע הצלב הראשון. כמסקנה מקריאת המפה: שיערו מהם הקשיים שניצבו בדרכם של הצלבנים. חקר עבודת חקר קבוצתית בנושא: התמודדות קהילה יהודית (אחת) באירופה עם הצלבנים במהלך מסע צלב. במליאת הכיתה כל קבוצה תציג את דרכי ההתמודדות של הקהילה שבחרה. לאור זאת הכיתה תדון במסקנות העולות לגבי קיומם או אי קיומם של דפוסי תגובה וינקו זאת בהתחשב גם בגורמים הסביבתיים של הקהילה.	מומלץ: - לערוך סיור באתרים ארכיאולוגיים מתקופת הממלכה הצלבנית.

נושאי הלימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות שמזמן לימוד הנושא	הצעות דידקטיות
	<p>- מאפיינים הגורמים לנפילת הממלכה והשלכות המעשיות על ארץ ישראל והחברה בה.</p>		
<p>ה. יהודי ספרד בין נוצרים ומוסלמים (10 שעות)</p>	<p>1. תור הזהב: פריחה תרבותית וחברתית</p> <p>- מעמד הקהילות היהודיות – החצרנים היהודים (שמואל הנגיד וחסדאי אבן שפרוט)</p> <p>- היצירה התרבותית היהודית: "קודש וחול": פרשנות המקרא, פילוסופיה והלכה, מדע ורפואה, דקדוק שירה (שירי קודש וחול)</p> <p>- ההשפעות ההדדיות בין יהדות לאסלאם</p> <p>3. כיבוש-מחדש של ספרד על ידי הנוצרים:</p> <p>- השלטת הנצרות והאינקוויזיציה.</p> <p>- גירוש ספרד; הפזורה היהודית אחרי הגירוש</p>	<p>טיעון</p> <p>הביאו נימוקים לטענה שחיי היהודים בספרד המוסלמית הם "תור הזהב" בתולדות עם ישראל בגולה</p> <p>העלאת מגוון נקודות מבט, הסקת מסקנות</p> <p>נתחו מקורות ראשוניים (עדויות) ומשניים על חיי היהודים בספרד הנוצרית והסבירו את הקשיים והדילמות של יהודי ספרד הנוצרית העולים ממגוון המקורות.</p> <p>ניתוח מקורות ספרותיים וחזותיים, הסקת מסקנות</p> <p>קראו בספרים המספרים על חיי היהודים בעקבות גירוש ספרד</p> <p>וצפו בסרטו של יהורם גאון "מטולדו לירושלים" (הוצאת סטימצקי) המציג את הפזורה היהודית בעקבות גירוש.</p> <p>לאור זאת</p> <p>תארו את השבר הפיזי והנפשי של היהודים</p>	<p>מומלץ: לצפות בקטעים מהסדרה "ירושלים שהייתה בספרד", מסע בספרד עם יצחק נבון, סדרה תיעודית היסטורית שהופקה במלאת 500 שנים לגירוש ספרד.</p> <p>מומלץ: - לעודד את התלמידים לקרוא יצירות ספרות המתארות את חיי היהודים בספרד בתקופה זו. כמו הנער מסיביליה, בית אגולר. -לבקר בבית דונה גרציה בטבריה.</p>

נושאי הלימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות שמזמן לימוד הנושא	הצעות דידקטיות
ה.המגפה השחורה – מהפכה דמוגרפית (נושא רשות)	1. תוצאות המגפה השחורה והשלכותיה על החברה והכלכלה באירופה (נושאי רשות)	בעקבות גירוש ספרד ואת השפעתו על החברה היהודית לדורותיה. קריאת מפה הציגו את הפיזור הגיאוגרפי החדש של קהילות ישראל אחרי הגירוש והסבירו את הקשיים של המגורשים במקומותיהם החדשים. ניתוח נתונים סטטיסטיים הסקת מסקנות אתרו ואספו נתונים סטטיסטיים על האוכלוסייה באירופה לפני המגפה השחורה ואחריה. לאור הנתונים הסבירו מדוע לדעתכם המגפה השחורה מהווה נקודת מפנה בתולדות אירופה. (נושאי רשות)	

יחידה 2: העת החדשה המוקדמת (23 שעות)

נושאי הלימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
ו.רנסאנס והומניזם (11 שעות)	1. השינוי בתפיסת האדם ומקומו בעולם: ההומניזם במאות 14-15 והגילוי מחדש של התרבות הקלאסית.	- ניתוח מקורות כתובים וחזותיים, מיזוג, הסקת מסקנות, השוואה. עיינו במקורות שונים המבטאים את תפיסת ההומניסטים את האדם והעולם והסבירו את המאפיינים של האדם העולים ממקורות אלה. התבוננו ביצירות אמנות של גדולי הרנסאנס (לאונרדו דה וינצ'י,	מומלץ: להפנות את התלמידים לאתרי אינטרנט /ספרים המציגים יצירות אומנות ארכיטקטורה מתקופת הרנסאנס על מנת לחשוף את התלמידים לתרבות זו.

נושאי הלימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
	<p>2. הרנסאנס כתרבות עירונית:</p> <ul style="list-style-type: none"> - מרכזים עירוניים באיטליה בתקופת הרנסאנס וחשיבותם (יש להדגיש את פירנצה) - מאפייני השליט הרנסאנסי ותרומת שליטי הערים להתפתחות הרנסאנס. - החברה העירונית ואורח חייה - חידושים באמנות ובאדריכלות – מיכאל אנג'לו, ליאונרדו דה וינצ'י, בוטיצ'לי 	<p>מיכלאנג'לו, בוטיצ'לי ואחרים): וציינו אלו מאפייני התפיסה החדשה של האדם באמנות באה לידי ביטוי בכל אחת מהיצירות.</p> <p>מיזוג, טיעון</p> <p>נתחו מגוון מקורות המתארים את פעילותם של השליטים ביער מדינה איטלקית (פירנצה, ונציה, מלנו, גנואה, רומא)</p> <p>הציגו עמדה מנומקת לגבי חשיבותם ותרומתם של השליטים להתפתחות תרבות הרנסאנס בעיר.</p>	
<p>ז. שינויים בעולם הדעת בעת החדשה המוקדמת (6 שעות)</p>	<p>1. המצאת הדפוס: טכנולוגיה והשפעתה על ידע והפצתו.</p> <p>2. עידן הגילויים הגיאוגרפיים: פריצת גבולות אירופה; ראשית פרישת ההגמוניה האירופית בעולם; גילוי אמריקה ומפגש בין תרבויות .</p>	<p>- טיעון</p> <p>הביאו נימוקים לטענה שהמצאת הדפוס היא אחת מהמהפכות המרכזיות בתולדות האנושות.</p> <p>- קריאת מפה והשוואה</p> <p>השוו בין שתי מפות מדיניות של העולם אחת מתקופת ימיה"ב והאחרת המציגה</p>	

האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים

נושאי הלימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
		את תמונת העולם לאחר הגילויים הגיאוגרפים. ציינו על גבי המפה המציגה את תמונת העולם לאחר הגילויים הגיאוגרפים מהיכן הגיעו המגלים ואת המסלול שעברו המגלים מארץ מוצאם עד להגעתם לארצות החדשות.	
ח. הרפורמציה: דת, חברה ומדינה (6 שעות)	1. הקרע בכנסייה הנוצרית : - הגורמים לקרע בכנסייה - ההבדלים בין עיקרי האמונה והכנסייה הקתולית לבין עיקרי האמונה והכנסייה הפרוטסטנטית. 2. יחסי דת ומדינה : השלכות הרפורמציה על המבנה הפוליטי באירופה: (נושא רשות)	השוואה השוו (המשותף והשונה) בין עיקרי האמונה והכנסייה הקתולית לבין עיקרי האמונה והכנסייה הפרוטסטנטית	

מפרט התכנים לכתה ח' (60 שעות)

העת החדשה – יצירת חברה חדשה והתפתחות המדינה המודרנית ומקומם של היהודים בתהליכים אלה

מטרות

1. יבינו את החידוש שבמהפכה המדעית - גישה המתבססת על עובדות ועל חקר
2. יבינו את עקרונות הנאורות ואת השפעתם על יצירת חברה חדשה והתפתחות המדינה המודרנית
3. יבינו שההכרה בכוח השכל ובזכויותיו הטבעיות של האדם הביאו להתפתחות תפיסה חדשה על אופי היחסים בין האדם והמדינה.
4. יבינו את השפעת רעיונות הנאורות על החברה היהודית באירופה: מעמדם, משכילים, תיקונים בדת ויבינו את הסיבות להתנגדות של חוגים מקרב הקהילה היהודית למשכילים, דרכם ופעולותיהם
5. יבינו את ייחודה של תנועת החסידות ואת הגורמים לצמיחתה. (רשות)
6. יבינו את הסיבות להתנגדות לחסידות וכירו את דרכי המאבק בה. (רשות)
7. יבינו את הגורמים לפרוץ המהפכה הצרפתית, הערכים שייצגה, השפעתה על העולם המערבי וחיבותה.
8. יבינו את משמעות המהפכה התעשייתית והשפעתה על היחיד והחברה
9. יבינו את ההשלכות שהיו להשתלבות היהודים בחברה המודרנית על החברה היהודית: בעיית זהות, יצירת סולידריות וערבות הדדית, התבוללות, אנטישמיות
10. יבינו מהי לאומיות מודרנית ושהתגבשות התודעה הלאומית במדינות השונות השפיעה על יצירת תודעה לאומית יהודית מודרנית
11. יבינו תהליכי דמוקרטיזציה ופרלמנטריזם במדינות שונות במאה ה-19.
12. יבינו את הפתרונות השונים לשאלת הקיום היהודי בגולה.

יחידה 1: הנאורות והמהפכות (33 שעות)

נושאי לימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות למיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
א. נאורות תפיסה חדשה של אדם וחברה (8 שעות)	1. המהפכה המדעית: גישה חקרנית המתבססת על ניסוי ותצפית. 2. עקרונות הנאורות: האמונה בתבונה ובכוח שכלו של האדם. האמונה בקדמה ובארגון חדש של החברה על פי עקרונות מדעיים: האמנה החברתית, הפרדת רשויות וההכרה בזכויות הטבעיות של האדם, שינוי היחס לדת וירידת מרכזיותה בחברה 3 המהפכה האמריקאית: יישום רעיונות הנאורות בעיצוב ארה"ב - המאבק באנגליה - יצירת חברה חדשה בצפון אמריקה - הכרזת העצמאות, החוקה, מגילת הזכויות.	השוואה, הסקת מסקנות השוו (השווה והשווה) בין הגישות שרווחו בחקר המדע עד לעת החדשה לבין הגישות בחקר המדע בעת החדשה (תקופת הנאורות). הסיקו מהם מאפייני המהפכה המדעית יישום, הסבירו אילו מעקרונות הנאורות באים לידי ביטוי במהפכה האמריקאית ובעיצובה של ארה"ב כמדינה עצמאית הביאו דוגמאות מהכרזת העצמאות מהחוקה האמריקאית וממגילת הזכויות המבטאים עקרונות אלה.	
ב. היהודים בין רפורמה ונאורות (נושא רשות)	1. ייחודה והתגבשותה של תנועת החסידות כרפורמה – הבעל שם טוב דמותו ורעיונותיו; 2. "המתנגדים" והמאבק נגד החסידות – הגאון ר' אליהו (הגר"א). 3. יחס השליטים "הנאורים" ליהודים (יוסף השני) 4. השפעת רעיונות הנאורות על החברה	- טיעון, גיבוש עמדה מנומקת נתחו את רעיונות תנועת החסידות וביטוייהם וגבשו עמדה מנומקת לטענה שתנועת החסידות הינה "תנועת רפורמה" - יישום, העלאת השערות, הסקת מסקנות בחנו את פועלם של המשכילים והסבירו אילו מבין רעיונות הנאורות באים לידי ביטוי בהם. העלו השערות לשאלה מדוע אמצו היהודים את	

נושאי לימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות למיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
	<p>היהודית (נושאי רשות)</p> <p>- יהודי מרכז אירופה: - משכילים יהודים: משה מנדלסון; נפתלי הרץ וייזל.</p> <p>- התיקונים בדת בעקבות ההשכלה: הרפורמים - גיגר, נאו אורתודוקסיה - שמשון רפאל הירש</p> <p>- ההתנגדות לחידושים - האורתודוקסיה - חת"ם סופר (נושאי רשות)</p>	<p>רעיונות הנאורות. (נושאי רשות)</p> <p>- ניתוח מקורות, הסקת מסקנות</p> <p>בחנו את התיקונים בדת שהכניסה תנועת הרפורמה לדת היהודית והסבירו מדוע לדעתכם הם עוררו התנגדות בחברה היהודית המסורתית. (נושאי רשות)</p>	
<p>ג. המהפכה הצרפתית (12 שעות)</p>	<p>1. המהפכה - הרס "המשטר הישן" ויצירת משטר חדש הבנוי על רעיונות הנאורות: חירות שוויון ואחוה: הצו לביטול הפיאודליזם, הצהרת זכויות האדם וחוקת 1791</p> <p>2 ממלכה לרפובליקה וטרור</p> <p>3. עליית נפוליאון בונפארט</p> <p>- מלחמות נפוליאון: כיבוש אירופה בשם רעיונות המהפכה</p> <p>- התבוסה ברוסיה וקריסת שלטון נפוליאון</p> <p>- היהודים במהפכה הצרפתית ובמשטר</p>	<p>- הערכת תרומה</p> <p>בחנו את האירועים המרכזיים של המהפכה והעריכו כיצד תרם כל אחד מהם לקיצו של ה"משטר הישן" ולכינונו של משטר חדש ברוח הנאורות</p> <p>- יישום</p> <p>הסבירו כיצד סיסמת המהפכה "חירות שוויון ואחוה" מומשה בקביעת עקרונות המשטר החדש.</p> <p>- טיעון</p> <p>הציגו עמדה מנומקת לטענה: הטרור לגיטימי כאמצעי להגשמת רעיונות המהפכה.</p> <p>- הסקת מסקנות</p> <p>בחנו את תהליך עלייתו של נפוליאון לשלטון: המעבר משלטון העם לשלטון יחיד והסבירו כיצד לדעתם התאפשר תהליך זה.</p> <p>- גיבוש עמדה מנומקת והסקת מסקנות</p> <p>הציגו עמדה מנומקת לכל אחת מהטענות על פועלו של נפוליאון: "ממשיך המהפכה ומשחרר עמים בשמה" או "מחסל המהפכה ופוגע בריבונות ובחירות עמי אירופה".</p>	<p>מומלץ:</p> <p>לקיים משפט היסטורי למנהיגי המהפכה או לנפוליאון</p>

נושאי לימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות למיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
	הבונפרטיסטי: מתן אמנסיפציה – שוויון זכויות ליהודים כיהודים וביטול האוטונומיה לקהילה היהודית; כינוס הסנהדרין.	- השוואה (חיוב ושלילה) גיבוש עמדה מנומקת והסקת מסקנות הסבירו מנקודת המבט היהודית, את החיוב והשלילה שבהענקת שוויון זכויות ליהודים והציגו עמדה מנומקת בסוגיה זו.	
ד. המהפכה התעשייתית (13 שעות)	1 אנגליה – חלוצת המהפכה התעשייתית –תהליך גידור האדמות; הקיטור כמקור אנרגיה, שינוי בדרכי הייצור- מייצור ביתי ליצור תעשייתי; 2. השפעת המהפכה על חיי היחיד והחברה: –קפיטליזם כשיטה כלכלית –תהליכי עיור: ההגירה מהכפר אל העיר; –הגברת הניידות ברחבי העולם וקיצור המרחקים –יצירת מעמדות חדשים: פרולטריון – פועלי תעשייה: קפיטליסטים – בעלי ההון. –תנאי החיים של הפועלים: עבודת נשים וילדים 3. סוציאליזם: אידיאולוגיה למען צדק חברתי: מארקסיזם כדרך למימוש האידיאולוגיה הסוציאליסטית. 4. המאבק לצדק חברתי: ייסוד	- מיון, הסקת מסקנות עיינו במספר מקורות והציגו את ההשפעות החיוביות ואת ההשפעות השליליות של המהפכה התעשייתית על היחיד והחברה במדינה.	

האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים

נושאי לימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות למיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
	מפלגות פועלים ואיגודים מקצועיים למעמד העובדים 5. התפתחות הבורגנות ואורח החיים הבורגני: המשפחה והפנאי; מעמד האישה.		

יחידה 2 : המאבק על הפוליטיקה, החברה, והתרבות בעקבות המהפכות (27 שעות)

נושאי לימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות למיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
א. ראשיתה של המדינה המודרנית: מדינה חברה ותרבות במאה ה-19 (10 שעות)	1. ליברליזם – אימוץ רעיונות הנאורות במדינה המודרנית: הזכויות הפוליטיות וחירויות הפרט 2. התגבשות התודעה הלאומית בעקבות המהפכות: היסודות המשותפים לאומה- עם, מוצא, שפה, טריטוריה, תרבות, מורשת והיסטוריה 3. תהליכי דמוקרטיזציה ופרלמנטריזם: הרחבת זכות הבחירה והגדלת כוחם של הפרלמנטים ותחיקה חברתית. 4 אמנות מודרנית כמבטאת את השינויים בתקופה: האימפרסיוניזם	- ניתוח טקסטים חזותיים, יישום התבוננו ביצירות אומנות מהזרם האימפרסיוניסטי והסבירו אילו מרעיונות הנאורות באים לידי ביטוי	

נושאי לימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות למיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
	(אומנות פלסטית, צילום)	ביצירות אלה.	
ב. היהודים בין השתלבות לדחייה (12 שעות)	<p>1. בעיית הזהות של היהודי כפרט במדינה בין שותפות לתלישות.</p> <p>2. דרכי השתלבות היהודים בחברה בכלכלה ובתרבות האירופית: משכילים ומתבוללים.</p> <p>ייסוד קהילות יהודיות באמריקה: הקליטה והשתלבות היהודים בחברה האמריקאית בארה"ב.</p> <p>3. סולידאריות יהודית בעידן המודרני – הקמת ארגונים "יהודים למען יהודים" בתפוצות השונות – ערבות הדדית, פילנטרופיה וייסוד מערכות חינוך.</p> <p>4. האנטישמיות המודרנית באירופה גורמיה וביטוייה במרכז ומערב אירופה וכן במזרח אירופה:</p>	<p>- שיח טיעוני</p> <p>כל אחד מהתלמידים יציג בפני הכיתה עמדה מנומקת בסוגיית הזהות של היהודי ויתקיים דיון בדילמה בין השתלבות לשמירת הזהות היהודית</p> <p>- הצדקת ידע והערכתו</p> <p>אתרו מקורות היסטוריים אמינים העוסקים בהגירת יהודים לארה"ב ובקשיי קליטתם וצפו בסרטים כמו: "הסטר סטריט" או "פייבלוהחלום האמריקאי", יזהו את המסר הגלוי והסמוי והרעיונות המרכזיים בנושא ההגירה והקליטה מנקודת מבטו של הבמאי ושפטו את מהימנות הסרט בהשוואה למקורות האמינים.</p> <p>- למידת חקר</p> <p>כתבו עבודת חקר בנושא סולידאריות יהודית וערבות הדדית:</p> <p>- השוואה.</p> <p>השוו (הדומה והשונה) בין ביטויי האנטישמיות במערב ובמרכז אירופה לבין ביטוייה במזרח אירופה</p>	<p>מומלץ:</p> <p>לקיים שיח לימודי בדילמה: שמירת הזהות היהודית למול התערות בחברה הסובבת.</p> <p>מומלץ:</p> <p>לצפות בסרטים כמו: הסטר סטריט, פייבל והחלום האמריקאי, המתארים את ההגירה היהודית ממזרח אירופה וקשיי הקליטה בארה"ב.</p>
ג. היהודים לאן? (5 שעות)	<p>הפתרונות השונים לשאלת הקיום היהודי בגולה</p> <p>ציונות – עלייה לארץ ישראל ועבודת ההווה</p>	<p>- טיעון</p> <p>קיימו בימת דיון – בדילמה מהו הפיתרון הטוב ביותר "לשאלה היהודית"?</p> <p>הכיתה תתחלק לשני חלקים לא שווים, חלק אחד</p>	

נושאי לימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות למיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
	טריטוריאליזם-מדינה ליהודים שאינה בהכרח בארץ ישראל הגירה-יציאה מאירופה והשתלבות כיהודים בחברה ובמדינה השתלבות כמיעוט לאומי בחברה המקומית במזרח אירופה- בונד ואוטונומיזם	(רוב התלמידים) הם הקהל וחלק שני משתתפים בדיון (15 תלמידים) הם יתחלקו ל-5 תת קבוצות וכל תת קבוצה תיבחן עמדת זרם אחד מכלל הזרמים של הלאומיות היהודית המודרנית בסוגיה - הפתרון לקיום יהודי (ציונות, טריטוריאליזם, בונד, אוטונומיים, הגירה) לאחר מכן - קיימו דיון בכיתה בו תנסו לשכנע בעזרת טענות ונימוקים את שאר תלמידי הכיתה שהפתרון של הזרם אותו אתם מייצגים הוא הפתרון המועדף. העלאת אפשרויות לצורך פתרון בעיה לאור מה שלמדתם מהו הפתרון המועדף עליכם נמקו את עמדתכם.	

מפרט התכנים לכיתה ט (60 שעות)

העת החדשה- העולם והיהודים בחילופי המאות מהרבע האחרון של המאה ה-19 עד 1939

מטרות

1. יבינו את משמעות המרוץ האימפריאליסטי של מדינות אירופה והשלכותיו על היחיד והחברה באפריקה .
2. יבינו את מאפייני האימפריאליזם במזרח הרחוק והשפעת המפגש בין מזרח למערב בסין ובין.
3. יבינו את השינויים שחלו במעמדם החוקי-משפטי של יהודי אלג'יריה עם כיבושה ע"י צרפת ויבינו את השפעת השינויים על אורח-חיים.
4. יבינו את הגורמים למלחמת העולם הראשונה, את מאפייניה ויבינו את הייחודיות שלה.
5. יבינו את השפעת תוצאות המלחמה והסדרי השלום על המבנה הפוליטי והחברתי של אירופה: מאימפריות רב לאומיות למדינות לאום, דמוקרטיות שעמדו במבחן ודמוקרטיות שקרסו.
6. יבינו את משמעות הזכות להגדרה עצמית וזכויות מיעוטים ואת השינוי שחל במעמדם החוקי והחברתי של היהודים במדינות השונות בעקבות ההכרה בזכות להגדרה עצמית ובזכויות מיעוטים.
6. יבינו את מצבם של היהודים במדינות שונות בתקופה שבין שתי מלחמות עולם: מעמדם, מעורבותם והשתלבותם בחברה הסובבת.
7. יבינו את מורכבות מערכות היחסים ב"משולש הארצישראלי" בין יהודים, ערבים ובריטים בתקופה שבין שתי מלחמות העולם
8. יבינו שהעשייה הציונית בא"י בתקופה שבין שתי מלחמות העולם יצרה את התשתית לקראת הקמת מדינה יהודית בא"י

יחידה 1: העולם בחילופי המאות - המרוץ האימפריאליסטי (8 שעות)

נושאי לימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות למיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
א. השתלטות מדינות אירופה על אפריקה והמזרח הרחוק (4 שעות)	<p>1. מאפייני תרבות קולוניאלית באפריקה: - שליטים אירופים נוכח ילידים: ניצול כלכלי, כיבוש ודיכוי פוליטי, מיסיון נוצרי וכפייה תרבותית - השפעת האימפריאליזם על היחיד והחברה באפריקה</p> <p>או</p> <p>2. אימפריאליזם במזרח - מפגש בין מזרח למערב באסיה: - תחרות על אזורי השפעה בסין, מדיניות "הדלת הפתוחה" וההתנגדות למערב. - השלכות האמפריאליזם על סין - מאפייני האימפריאליזם המערבי ביפן. - השלכות האימפריאליזם על יפן</p>	<p>- השוואה</p> <p>השוו (הדומה והשונה) בין האימפריאליזם בסין לבין האימפריאליזם ביפן</p>	
ב. יהודי צפון אפריקה נוכח האימפריאליזם הצרפתי (4 שעות)	<p>1. השינויים בחברה היהודית בצפון אפריקה - מעמד החדש והתארגנותם של יהודי אלג'יריה - חוק כרמייה - תהליכי מודרניזציה ועיור בקרב היהודים בצפון אפריקה 1870 - 1920</p>	<p>- מיזוג והסקת מסקנות</p> <p>נתחו מקורות שונים הדנים בשינויים שחלו במעמד החוקי-משפטי של יהודי אלג'יריה עם כיבושה ע"י צרפת ובשינויים שחלו באורח חייהם ויסבירו כיצד השפיע המעמד החוקי החדש על חיי היהודים באלג'יר.</p>	

יחידה 2: מלחמת העולם הראשונה והשלכותיה (11 שעות)

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	דוגמאות למיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
א. הגורמים לפרוץ מלחמת העולם הראשונה (3 שעות)	התארגנות הגושים והתלהבות הציבור : גרמניה ואוסטרו-הונגריה, מול צרפת, בריטניה ורוסיה. -העדפת הנאמנות/המחויבות ללאום על פני הזדהות עם המעמד החברתי- כלכלי.	- גיבוש עמדה מנומקת בחנו את הגורמים לפרוץ המלחמה והציגו עמדה מנומקת לשאלה: "האם הייתה מלחמה זו מחויבת המציאות".	
ב. מאפייני מלחמת העולם הראשונה (4 שעות)	1. מלחמת עולם טוטאלית : - בחזית - בעורף – גיוס כל המשאבים הכלכליים 2. מרכזיות העורף במלחמה ומקומן 2.המכריע של הנשים במשק הכלכלי המגויס. 3. מלחמת החפירות ומותם של מיליוני חיילים בחזית. 4 טכנולוגיה חדישה בשדה הקרב : צוללות, טנקים, מטוסים ולוחמה כימית. 5 ההיבט היהודי : לחימה משני צידי המתרס - יהודים במבחן הנאמנות למדינתם ולעמם.	חקר כתבו עבודת חקר על מלח' העולם הראשונה בנושאים כמו: -ייחודה של המלחמה והשפעת החידושים הטכנולוגיים על אופי המלחמה ותוצאותיה, - תרומתן של הנשים למאמץ המלחמתי והשינוי שחל במעמדן בעקבות המלחמה. -הדילמה של היהודים ששרתו בצבאות הלוחמים משני צידי המתרס.	
ג. הסדרי השלום והשלכותיהם (4 שעות)	1. הסכמי השלום וההכרה בזכות להגדרה עצמית. - זכויות מיעוטים וההכרה ביהודים כמיעוט לאומי.	- ניתוח מקורות והערכת תרומה, הסקת מסקנות, העלאת השערות בחנו את הסכמי השלום על כל מרכיביהם ואת 14 הנקודות של וילסון והעריכו את תרומתם: להקמת מדינות לאום.	

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	דוגמאות למיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
	הבטחות סותרות של בריטניה וצרפת במזרח התיכון: מכתבי מק-מהון, הסכם סייקס-פיקו, הצהרת בלפור הקמת חבר הלאומים - ייצוב היחסים הבינלאומיים	להקמת חבר הלאומים להכרה בזכות להגדרה עצמית של היהודים נתחו את שלושת המסמכים מכתבי מק-מהון, הסכם סייקס-פיקו והצהרת בלפור וסבירו את מחויבויותיה של בריטניה בסוגיית המזה"ת כפי שהיא באה לידי ביטוי בכל אחד מהם כמסקנה מפעילות זו הציגו את הבעייתיות שנוצרה כתוצאה מקיום שלושה מסמכים אלה. גבשו עמדה מנומקת כיצד ניתן להתמודד עם מציאות של הבטחות סותרות. - ניתוח מקור, השוואה והסקת מסקנות נתחו את שני הנוסחים של הצהרת בלפור ישווי ביניהם (השווה והשונה). הסבירו אילו קשיים יעמדו בפני התנועה הציונית בעקבות הנוסח שהתקבל.	

יחידה 3: בין שלום למלחמה (11 שעות)

נושאי הלימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות למיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
א. מדינות דמוקרטיות לנוכח משברים חברתיים, כלכליים ותרבותיים (5 שעות)	1. דמוקרטיות שעמדו במבחן - בריטניה וצרפת: ההתמודדות עם הקשיים בעקבות מלחמת העולם הראשונה. או - ארצות-הברית: השגשוג של שנות העשרים, מגמת הבדלנות, המשבר הכלכלי והשלכותיו על אירופה והניו-דיל. - יהודי ארצות-הברית: תהליכי השתלבות בחברה האמריקנית; התפתחויות פנימיות בקיבוץ היהודי; הזרמים הדתיים והזיקה למפעל הציוני; מעורבות יהודי ארה"ב בגורל אחיהם באירופה ומגבלותיה. 2. דמוקרטיות חדשות שקרסו אחת מתוך שתיים: (נושא רשות) פולין - הקשיים בתהליך גיבושה של פולין למדינה עצמאית ודמוקרטית: מדינה של מיעוטים לאומיים והיחס למיעוט היהודי. - הגורמים להתחזקות כוחות הימין והפיכת פולין לדיקטטורה צבאית. איטליה - הגורמים להפיכת איטליה ממשטר דמוקרטי למשטר פאשיסטי - מהלכי תפיסת השלטון על-ידי מוסוליני. 3. הפסימיזם החברתי וביטוייו בתחומי	- השוואה ישוו (השווה והדומה) בין דרכי ההתמודדות עם הקשיים שנוצרו בעקבות המלחמה בבריטניה לבין דרכי ההתמודדות עם הקשיים בצרפת. ישוו (הדומה והשונה) בין הזרמים היהודיים שהתפתחו בארה"ב. בתחומים: פולחן ומחויבות להלכה היהודית, היחס למפעל הציוני ומעורבות בגורל היהודים באירופה. העלאת השערות הציגו עמדה מנומקת האם ניתן היה למנוע את הפיכת פולין/איטליה לדיקטטורה.	הצעות דידקטיות

נושאי הלימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות למיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
	האמנות השונים (נושאי רשות)		
ב. משטר טוטליטרי בעקבות מהפכה – ברית המועצות (6 שעות)	<p>1. הסיבות והנסיבות למהפכת אוקטובר וניסיונותיהם של לנין וסטאלין לעצב משטר וחברה קומוניסטית בבריה"מ בשנות ה-20 וה-30.</p> <p>2. מעורבות היהודים במהפכה, מעמדם בברית המועצות ויחס המשטר אליהם (עד מלחמת העולם השנייה):</p>	<p>השוואה והסקת מסקנות</p> <p>הישוו (הדומה והשונה) בין הדרכים שבהן עיצבו לנין וסטאלין את החברה והמשטר הקומוניסטיים בבריה"מ ויסבירו את ההבדלים ביניהם.</p>	<p>מומלץ לתלמידים: לבצע עבודות חקר מצומצמות בנושאים: - מעורבותם של יהודים במהפכה. - יחס השלטון הקומוניסטי ליהודים בשנות ה-20 וה-30. - הבעיות שאתן התמודדו יהודים בבריה"מ כפרטים וכחברה בשנים אלה.</p>
ג. מלחמת האזרחים בספרד כמקרה מבחן להתערערו השלום העולמי (נושא רשות)	<p>1. מלחמת האזרחים בספרד: "חזרה כללית לקראת המלחמה העולמית":</p> <p>- הגורמים למלחמה והצדדים הלוחמים.</p> <p>- הסיבות למעורבות הבינלאומית במלחמה ולהתגייסות מתנדבים רבים ממדינות שונות. (נושאי רשות)</p>		<p>מומלץ לתלמידים: לבצע עבודות חקר הדנה בטענה "מלחמת האזרחים בספרד הוא חזרה כללית לקראת המלחמה העולמית" מומלץ לקרוא את הספר או לצפות בסרט "למי צלצלו הפעמונים"</p>

יחידה 4: מבית לאומי למדינה בדרך – ארץ ישראל בין מלחמות עולם (30 שעות)

נושאי הלימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות למיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
א. המשולש הארץ-ישראלי בריטים, ערבים ויהודים (6 שעות)	1. כתב המנדט על א"י ומשמעותו לגבי תושבי הארץ בני שני העמים. – בית לאומי ליהודים ושמירת הזכויות האזרחיות של הערבים. 2. הדילמה של ערביי ארץ-ישראל: "סוריה הגדולה" או זהות לאומית פלסטינית. 3. היישוב היהודי בארץ ישראל על מרכיביה השונים בשלהי מלחמת העולם ראשונה 4. התשתית לבית הלאומי שבנו חלוצי העליות הראשונה והשנייה: התיישבות חקלאית, ארגוני שמירה, פעילות תרבותית בשפה העברית.	ניתוח מקור והסקת מסקנות נתחו את כתב המנדט ולהסביר: מהי המחויבות הבריטית כלפי הבית הלאומי היהודי על פי כתב זה. מיון הערכת תרומה (תרומת הקבוצה לבניית התשתית) מיינו את החברה היהודית בארץ ישראל על פי הקטגוריות: אידיאולוגיה (ציונית על גווניה השונים דתית לא ציונית) מקומות מגורים (ערי קודש, התיישבות חדשה - עיר, מושבה, קבוצה) תעסוקה, תרומה לבניית התשתית לבית הלאומי.	
ב. בניית התשתית למדינה יהודית (8 שעות)	1. גלי העלייה בין מלחמות העולם והשפעתם על התפתחות היישוב – מספרי העולים ומועדי הגעתם הקשר בין הגעת הון יהודי לארץ ישראל והגידול במספר העולים		
	2. תרומת ההתיישבות בעיר ובכפר לבנין הבית הלאומי: – התפלגות האוכלוסייה היהודית לפי צורות ההתיישבות	טיעון קיימו בימת דיון בסוגיית דמותה של החברה היהודית בארץ ישראל: חברה קפיטליסטית הנסמכת על הון פרטי או חברה סוציאליסטית הנסמכת על הון לאומי. קבוצות התלמידים המשתתפים בבימת הדיון יציגו עמדות	

נושאי הלימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות למיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
	<ul style="list-style-type: none"> - חשיבותה של ההתיישבות החקלאית, בעיקר זו השיתופית, ביצירת הנוכחות היהודית בארץ-ישראל - חשיבותה של ההתיישבות העירונית לפיתוח הכלכלה (תעשייה ומסחר) והתרבות העברית. - התרומה של ההון הפרטי וההון הלאומי לבניין הבית הלאומי.	<p>מנומקות בניסיון לשכנע את שאר תלמידי הכיתה בצדקת עמדתם.</p> <p>בתום הצגת העמדות המנומקות קיימו הצבעה בכיתה בסוגיה זו.</p>	
	<p>3. מוסדות וארגונים מרכזיים ביישוב</p> <ul style="list-style-type: none"> - מוסדות שלטון שנבחרים בשיטה דמוקרטית: הקונגרס הציוני, הנהלת הסוכנות היהודית, אסיפת הנבחרים והוועד הלאומי - ההגנה: זרוע צבאית הכפופה להנהגה אזרחית נבחרת - המשמעות של פרישת הרוויזיוניסטים והקמת אצ"ל: זרוע צבאית שאינה כפופה להנהגה הציונית הנבחרת.	<p>מיון , השוואה , הסקת מסקנות</p> <p>ימפו את כל המוסדות השלטוניים ותפקידיהם (של היישוב היהודי)</p> <p>ישוו(באמצעות טבלה) בין המוסדות השלטוניים של היישוב לבין מוסדות השלטון במדינת ישראל (כיום) על פי התפקיד של כל אחד מהם.</p> <p>יגבשו עמדה מנומקת לטענה: שמוסדות השלטון ביישוב היוו תשתית ארגונית של מדינה.</p>	
<p>ג. הסכסוך היהודי ערבי: מאפייניו והתפתחותו (8 שעות)</p>	<p>1. הנושאים שעמדו בליבו של הסכסוך היהודי ערבי בין מלחמות העולם:</p> <ul style="list-style-type: none"> - עלייה יהודית; קרקעות והתיישבות; - הרכב המועצה המחוקקת	<p>קריאת מפה</p> <p>יעיינו במפות ודיאגרמות(אטלס כרטא) המציגות את התפתחות היישוב היהודי (דמוגרפיה, תעשייה, התיישבות, ארגונים ומוסדות שונים) בשנים 1920 -1939 ויסבירו בשפתם את התפתחות היישוב בתחומים אלה.</p>	

נושאי הלימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות למיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
	<p>2. גילויי האלימות הערבית :</p> <ul style="list-style-type: none"> - מאורעות 1920, 1921 ו-1929 (בקצרה) - המרד הערבי / מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט: גורמים, מהלך והשלכות 	<p>השוואה (דומה והשונה) והסקת מסקנות</p> <p>ישו בין המאורעות 1920, 1921 ו-1929 והמרד הערבי – גורמים וביטויי האלימות. ויסבירו את המסקנה הנובעת מההשוואה על מערכת היחסים בין שתי האוכלוסיות.</p>	
	<p>3. התגובה הבריטית לגילויי האלימות הערבית:</p> <p>לאירועי 1920, 1921 ו-1929 ולמרד הערבי / מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט (1936 - 1939):</p> <ul style="list-style-type: none"> - דיכוי האלימות - ועדת חקירה - הכרזה על שינוי במדיניות המסקנות של ועדת פיל – תכנית החלוקה - הסיבות הבינלאומיות, האזוריות והמקומיות לשינויים במדיניות הבריטית – הספר הלבן מאי 1939 	<p>השוואה</p> <p>ישו בין יחסם של הבריטים ליישוב היהודי לבין יחסם לערבים בארץ ישראל בעקבות גילויי האלימות.</p> <p>ניתוח מקורות , הסקת מסקנות</p> <p>יתבוננו במפה של הצעת החלוקה (1937) יסיקו: מה ההשלכות של תכנית זו על היישוב היהודי ינתחו את עיקרי הספר הלבן (מאי 1939) יסיקו מה השלכותיו על היישוב היהודי</p>	<p>יילמדו בקצרה; האלימות הערבית והתגובה הבריטית באירועי 1920, 1921 ו-1929 יודגש הלימוד: על המחצית השנייה של שנות ה-30: המרד הערבי / מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט:</p>
<p>ד. היישוב במבחן</p> <p>(8 שעות)</p>	<p>1. הדילמה : "הבלגה" או "תגובה"</p> <p>-שיקולים מוסריים ופרגמאטיים בעמדות השונות.</p> <p>- הגילויים השונים של "הבלגה" ושל "תגובה"</p> <p>2. הדילמה: פולמוס החלוקה 1937</p>	<p>טיעון, הסקת מסקנות</p> <p>יקיימו בימת דיון בנושאים השנויים במחלוקת ביישוב היהודי:</p> <ul style="list-style-type: none"> - מדיניות : "הבלגה" או "תגובה" (עין תחת עין או תגובה מבוקרת) יגבשו עמדה מנומקת בסוגיה השנויה במחלוקת. - קבלה או דחייה של הצעת ועדת פיל -- תכנית החלוקה . 	

נושאי הלימוד	רעיונות מרכזיים ומוקדי הוראה	דוגמאות למיומנויות חשיבה שמזמן הנושא הנלמד	הצעות דידקטיות
	<p>- העמדות השונות: מהותן והתומכים בהן</p> <p>- שמירה על אחדות התנועה הציונית</p> <p>3. מקרה בוחן: "חומה ומגדל"</p> <p>הקמת יישובי חומה ומגדל כחלק משני הפולמוסים הנ"ל</p> <p>4. הסיבות לשינוי שחל במדיניות הציונית</p> <p>כלפי הבריטים בשלהי שנת 1938 ואת השלכותיו המעשיות</p> <p>משיתוף פעולה עם בריטניה למרד נגדה</p> <p>- פירות שיתוף הפעולה (נוטרות, עלייה, התיישבות)</p> <p>- "מרד העלייה" בעקבות נטישת תוכנית החלוקה ו"ליל הבדולח"</p> <p>5. מצבו של היישוב בפרוץ מלחמת העולם השנייה בהיבט הדמוגרפי והכלכלי.</p>	<p>יגבשו עמדה מנומקת בסוגיה השנויה במחלוקת.</p>	